Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.02.2020, sp. zn. 7 Tdo 1485/2019, ECLI:CZ:NS:2020:7.TDO.1485.2019.1

Číslo: 51/2020

Právní věta:

I. Za základní částku náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké podle § 2959 o. z., modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek, lze považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného (rozhodnutí č. 85/2019 Sb. rozh. obč.); v případě sourozenců lze vycházet ze základní částky o jednu čtvrtinu nižší.

II. Majetkové poměry obviněného nejsou samostatným rozhodným kritériem pro stanovení výše náhrady nemajetkové újmy. Při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy se však soudy musí zabývat otázkou, zda její výše nebude pro obviněného po majetkové stránce likvidační. To platí i v případech újmy způsobené provozem motorového vozidla, na kterou se vztahuje pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů. Vždy je však třeba v takových případech přihlédnout ke konkrétním okolnostem, zejména k již poskytnutým plněním ze strany pojistitele, k jeho přístupu k plnění z pojistné smlouvy a dále k tomu, zda nějaké skutečnosti odůvodňují případné užití ustanovení § 10 citovaného zákona.

III. Pro uplatnění nároku poškozeného a rozhodnutí o něm v adhezním řízení postačí (vedle dalších náležitostí) jasné vylíčení skutkových okolností, o které se návrh opírá. Není nutné, aby poškozený odkázal na konkrétní zákonné ustanovení. Jednotlivé relativně samostatné nároky vyplývající z ustanovení § 2958 o. z. však musí být v návrhu specifikovány do té míry, aby bylo možno rozhodnout o každém z nich samostatně. V návrhu poškozeného musí být uvedena rovněž alespoň minimální výše částky, které se poškozený domáhá u každého jednotlivého nároku. O tom je třeba poškozeného poučit (§ 43 odst. 3 tr. ř.).

IV. Podkladem pro stanovení výše náhrady jak za ztížení společenského uplatnění, tak za bolest (§ 2958 o. z.) bude zpravidla posudek znalce z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví1. Pouze v jednoduchých případech se lze spokojit s odborným vyjádřením.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.02.2020

Spisová značka: 7 Tdo 1485/2019

Číslo rozhodnutí: 51

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Adhezní řízení, Náhrada nemajetkové škody, Nemajetková újma, Odborné vyjádření,

Znalecký posudek

Předpisy: § 105 odst. 1 tr. ř.
§ 228 odst. 1 tr. ř.
§ 43 odst. 3 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud rozhodl o dovolání, které podal obviněný A. P. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. 8. 2019, sp. zn. 5 To 278/2019, v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Znojmě pod sp. zn. 17 T 24/2019, tak, že podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. 8. 2019, sp. zn. 5 To 278/2019, pokud jím bylo zamítnuto odvolání obviněného podané proti výrokům o povinnosti k náhradě nemajetkové újmy poškozené A. M. a o odkázání této poškozené se zbytkem nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, a v těchto výrocích zrušil také rozsudek Okresního soudu ve Znojmě ze dne 15. 5. 2019, sp. zn. 17 T 24/2019. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. byla zrušena také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené výroky, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. Nejvyšší soud nově rozhodl podle § 228 odst. 1 tr. ř. tak, že obviněný A. P. je povinen zaplatit poškozené A. M. náhradu nemajetkové újmy za usmrcení osoby blízké ve výši 500 000 Kč. Se zbytkem uplatněných nároků se poškozená A. M. podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních.

I.
Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Znojmě (dále též jako „soud prvního stupně“) ze dne 15. 5. 2019, sp. zn. 17 T 24/2019, byl obviněný A. P. uznán vinným přečiny usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1, 2 tr. zákoníku a odsouzen k úhrnnému trestu domácího vězení v trvání 2 roků a k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení motorových vozidel na dobu 6 let.

2. Výroky podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 tr. ř. bylo rozhodnuto o návrzích poškozených týkajících se jimi uplatněných nároků, a to konkrétně tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. je obviněný povinen nahradit poškozeným M. K. nemajetkovou újmu ve výši 500 000 Kč a majetkovou škodu ve výši 28 596 Kč, D. Š. nemajetkovou újmu ve výši 500 000 Kč, R. K. nemajetkovou újmu ve výši 250 000 Kč, P. K. nemajetkovou újmu ve výši 250 000 Kč, nezletilému AAAAA (pseudonym) nemajetkovou újmu ve výši 750 000 Kč a majetkovou škodu ve výši 77 000 Kč a A. M. nemajetkovou újmu ve výši 2 000 000 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byli výše uvedení poškození se zbytky svých nároků na náhradu nemajetkové újmy odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních. Dále bylo podle § 228 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto o povinnosti obviněného nahradit škodu poškozeným zdravotním pojišťovnám, a to Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky ve výši 3 429 Kč a Zdravotní pojišťovně ministerstva vnitra České republiky ve výši 538 700 Kč.

3. Podle skutkových zjištění vyjádřených ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně se obviněný dopustil uvedených trestných činů tím, že dne 15. 7. 2018 kolem 11:40 hodin v obci R., okres Z., na silnici II. třídy č. 396 jako řidič nákladního vozidla tov. zn. Ford Transit jedoucí od obce R. na obec T. v pravotočivé zatáčce se dostatečně nevěnoval řízení vozidla a přejel do protisměru, kde došlo k tečnému střetu levé části vozidla s levou částí projíždějícího motocyklu tov. zn. KTM řízeného M. K. Obviněný uvedeným jednáním porušil důležité povinnosti podle § 4 písm. a), b), § 5 odst. 1 písm. b), § 11 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V důsledku toho utrpěl řidič motocyklu M. K. smrtelné zranění, jeho spolujezdkyně A. M. utrpěla těžká zranění, a to

těžký otřes mozku, tržně zhmožděnou ránu čela, traumatické krvácení pod měkké pleny mozkové v temenní oblasti vlevo, zlomeninu nosních kůstek, zhmoždění pravé plíce, průnik vzduchu do horní části pravé horní dutiny s podezřením na prokrvácení mezihrudí, zlomeninu levé klíční kosti, zlomeninu prvního a druhého žebra vpravo, nestabilní zlomeninu pánve vpravo a zlomeninu střední části těla pravé stehenní kosti s posunem úlomků. Po zranění se u poškozené rozvinula posttraumatická stresová porucha a léčení trvalo i v době vyhlášení rozsudku, stejně tak podstatné omezení obvyklé činnosti.

4. Odvolání obviněného směřující proti výrokům o trestu a o náhradě nemajetkové újmy poškozeným nezletilému AAAAA a A. M. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 7. 8. 2019, sp. zn. 5 To 278/2019, zamítl podle 256 tr. ř. jako nedůvodné.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal obviněný A. P. dovolání, a to pouze ve vztahu k výrokům týkajícím se náhrady nemajetkové újmy poškozeným nezletilému AAAAA a A. M., resp. proti určení výše náhrady těmto poškozeným. Odkázal na dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. Zdůraznil, že jako pojištěnec je přitom ve smyslu § 2862 o. z. vázán výslovným pokynem ČSOB Pojišťovny, a. s., jako pojistitele z titulu pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorových vozidel na pozemních komunikacích.

6. Ve vztahu k vyčíslení náhrady nemajetkové újmy nezletilého AAAAA v částce 750 000 Kč obviněný upozornil na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, kde byla přiznána pozůstalé nezletilé dceři nižší náhrada nemajetkové újmy ve skutkově podobné věci, v níž existovalo více „zesilujících faktorů“ ve srovnání s nyní posuzovaným případem, a to například nutnost stěhování nezletilé na druhý konec České republiky, hrubé porušení zákonných povinností – zákazu předjíždění a výrazné překročení rychlosti, neexistence projevené lítosti pachatele. Dovolatel poukázal dále na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, v němž Nejvyšší soud potvrdil základní částku peněžité náhrady nemajetkové újmy spočívající v duševních útrapách spojených s usmrcením blízké osoby ve výši dvacetinásobku průměrné hrubé mzdy za rok předcházející smrti poškozeného (v nyní posuzované věci pojišťovnou vypočteného ve výši 552 000 Kč). Ve srovnání s ustálenou rozhodovací praxí se tak dovolateli jeví přiznaná částka ve výši 750 000 Kč jako nepřiměřená.

7. Ve vztahu k částce určené jako náhrada nemajetkové újmy poškozené A. M. dovolatel uvedl, že celková výše 2 000 000 Kč se skládá z částky 500 000 Kč jako náhrady za újmu vzniklou ztrátou blízkého člověka podle § 2959 o. z. (tuto výši dovolatel nezpochybňuje) a z částky 1 500 000 Kč jako tzv. další nemajetkové újmy podle § 2958 o. z., kterou považuje dovolatel za nepřiměřeně vysokou. Poukázal v této souvislosti na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017, a ze dne 2. 5. 2018, sp. zn. 25 Cdo 2635/2018, a dále na vybranou judikaturu trestních soudů, např. na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013, s tím, že například oběti znásilnění byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč, oběti vyhrožování střelnou zbraní ve výši 10 000 Kč.

8. Obviněný uzavřel, že okresní soud nesprávně použil příslušná ustanovení občanského zákoníku upravující náhradu nemajetkové újmy a porušil zásadu legitimního očekávání vyjádřenou v § 13 o. z. tím, že rozhodl jinak, než soudy rozhodly v jiných podobných případech. Krajský soud toto nesprávné hmotně právní posouzení potvrdil, své rozhodnutí nedostatečně odůvodnil a nevypořádal se s ustálenou rozhodovací praxí, na niž dovolatel poukazoval už ve svém odvolání. Závěrem obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Brně, dále aby zrušil v rozsudku soudu prvního stupně výroky týkající se náhrady nemajetkové újmy nezletilého AAAAA a A.

M. a aby sám určil výši této náhrady jmenovaným poškozeným.

9. Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství se vyjádřila k dovolání obviněného A. P. tak, že dovolání je v daném případě přípustné (odvolací soud rozhodoval také o otázce trestu), avšak je zjevně neopodstatněné. Soudy rozhodly o náhradě nemajetkové újmy poškozeného nezletilého AAAAA v souladu s ustanovením § 2959 o. z. a s judikaturou. Státní zástupkyně provedla srovnání s případem řešeným zmíněným rozsudkem Nejvyššího soudu ve věci vedené pod sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, s tím, že i tam šlo o případ dopravní nehody s porušením důležité povinnosti, přičemž míru nedbalostního zavinění na straně obviněného nelze hodnotit jakkoli v jeho prospěch, když dopravní nehodu nespoluzavinil nikdo z poškozených, poškozený podobně jako v tomto případě přišel o jednoho z rodičů v útlém věku pouhých osmi let, a to stejně náhle a neočekávaně, navíc v době blízké jeho narozeninám. Nezletilý zde sice nebyl účastníkem dopravní nehody, byl však nucen od útlého věku vyrůstat pouze u matky a chybějící mužský vzor mohl nalézat v pozdější době při uskutečňování pravidelného kontaktu s otcem podle uzavřené dohody rodičů. Částku ve výši 750 000 Kč lze akceptovat, není nepřiměřená, a to zvláště za situace, kdy se nezletilému nepřítomnému u hlavního líčení nedostalo žádného morálního zadostiučinění způsobem uchopitelným s přihlédnutím k jeho věku.

10. I když se soudy nezabývaly majetkovými poměry obviněného z toho hlediska, aby pro něj výše náhrady nemajetkové újmy nepředstavovala likvidační důsledek, je třeba konstatovat, že obviněný je nositelem oprávnění k živnostenskému podnikání (zámečnické a zednické práce) a ve svém výlučném vlastnictví má jím obývanou stavbu včetně dílny, která je umístěna na jím vlastněném pozemku (viz údaje ze stanoviska Probační a mediační služby ve Znojmě). Ačkoliv obviněný aktuálně stále ještě splácí dluh spojený s jeho zajištěním prostřednictvím hypotéky váznoucí na předmětné nemovitosti a rovněž se podle své výpovědi před soudem podílí na splátkách kupní ceny za novější vozidlo, určené k výkonu jeho podnikatelské činnosti, nepředstavuje výše přiznané náhrady nemajetkové újmy likvidační zásah do jeho majetkových poměrů právě za stavu existence jeho nároku, vyplývajícího z jeho povinného smluvního pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorových vozidel na pozemních komunikacích. Ve smyslu rozhodnutí Nejvyššího soudu učiněného ve věci vedené pod sp. zn. 7 Tdo 1389/2016 zde tedy „není žádná okolnost, která by opodstatňovala právo pojistitele proti obviněnému jako pojištěnému na náhradu toho, co za něho plnil [§ 10 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)], ve znění pozdějších předpisů“.

11. Ve vztahu k částce stanovené jako náhrada nemajetkové újmy poškozené A. M. státní zástupkyně poukázala na vybranou judikaturu Nejvyššího soudu, v podstatě za nepřiléhavé označila odkazy obviněného na judikaturu trestních soudů a uvedla, že dovolatel neodůvodnil jím namítanou nepřiměřenost přiznání náhrady další nemajetkové újmy na straně poškozené A. M. žádným konkrétním způsobem. Státní zástupkyně zdůraznila obecnou přesvědčivost závěru odvolacího soudu, podle něhož poškozená utrpěla jako zcela nevinná účastnice silničního provozu v mladém věku závažná zranění, jež jí způsobila značné fyzické a psychické utrpení a pro které je nucena podstupovat opakované operace s tím, že se objevují další následky utrpěného úrazového stavu, které kromě fyzických útrap ovlivňují její psychiku a znamenají pro ni značný zásah do sféry její důstojnosti. Taková povaha duševních útrap, spojených s utrpěnou těžkou újmou na zdraví poškozené, pak s sebou dozajista nese obavy z dalšího průběhu léčení, z výsledků očekávaných operací a v neposlední řadě starost o budoucnost poškozené i jejích dětí, které jsou (byť nejen) na ní závislé svojí výchovou a výživou.

12. Závěrem svého vyjádření státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

III.

Posouzení věci Nejvyšším soudem

13. Nejvyšší soud dospěl mimo jiné k následujícím závěrům.

14. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení (míněno jiném, než je právní posouzení skutku). Podstatou tohoto dovolacího důvodu je nesprávná aplikace hmotného práva na skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně. Na podkladě tohoto dovolacího důvodu je možné namítat i nesprávnost výroku učiněného v adhezním řízení, jestliže dovolatel vytýká nesprávné hmotně právní posouzení, to znamená porušení hmotného práva. Typicky jde o porušení toho hmotně právního předpisu, jímž se řídí režim náhrady majetkové škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení. Námitky obviněného A. P. jsou tudíž podřaditelné pod uplatněný důvod dovolání, což je závěr učiněný v souladu s dlouhodobě ustálenou judikaturou (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2004, sp. zn. 7 Tdo 587/2004, ze dne 21. 2. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1154/2016, ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 11 Tdo 654/2019).

15. Protože Nejvyšší soud nezjistil důvody k odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 tr. ř., přezkoumal ve smyslu § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení předcházející napadenému rozhodnutí, a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné (§ 265k tr. ř.) v části týkající se poškozené A. M., zatímco v části týkající se poškozeného AAAAA je nedůvodné (§ 265j tr. ř.).

16. Námitky dovolatele se týkají rozhodnutí v adhezním řízení, které je součástí trestního řízení v případech, pokud byl řádně a včas uplatněn nárok poškozeného na náhradu majetkové škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem (§ 43 odst. 3 tr. ř.). Adhezní řízení ovšem netvoří žádnou samostatnou, časově či jinak formálně oddělenou část trestního řízení, ale splývá s ním, zejména ve stadiu dokazování. V adhezním řízení rozhoduje soud o náhradě majetkové škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení podle hmotného práva jiné povahy než trestní (nejčastěji podle občanského zákoníku nebo zákoníku práce), ale ve formě trestního řízení, tedy procesním postupem podle trestního řádu.

17. Za nemajetkovou újmu (jejíž náhrada je zde předmětem řízení o dovolání) se považuje příkoří, které se projevuje jinde než na majetku (např. v osobní sféře). Nepřímo však může mít i majetkové důsledky. Podle druhu práv, do nichž bylo zasaženo, může obecně jít o nemajetkovou újmu všeobecně osobnostní, spotřebitelskou, soutěžní, uměleckou, vědeckou atd., přičemž není vyloučen ani souběh více druhů nemajetkové újmy v různých sférách a právních vztazích. Vychází se zde z občanskoprávní úpravy zakotvené zejména v § 2894 odst. 2, § 2951 odst. 2 o. z. a dalších ustanoveních občanského zákoníku. S ohledem na obsah ustanovení § 43 odst. 3 a § 228 odst. 1 tr. ř., tj. že v adhezním řízení je možné navrhnout a uložit povinnost obviněnému nahradit nemajetkovou újmu jen v penězích, nepřichází v úvahu nepeněžní reparace nemajetkové újmy v trestním řízení.

18. Adhezní trestní řízení v podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by jinak byl uplatňován nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, a proto příslušný výrok trestního soudu, jímž byl podle § 228 odst. 1 tr. ř. přiznán nárok poškozeného vůči obviněnému, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí soudu. Trestní soud má v adhezním řízení povinnost postupovat co do odůvodnění svého rozhodnutí se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o uvedených nárocích v řízení ve věcech občanskoprávních. V rámci tohoto rozhodování musí tudíž trestní soud vzít v úvahu všechna příslušná ustanovení občanskoprávních předpisů, včetně tzv. moderačních ustanovení. Rozsah, v němž je třeba odůvodnit takový výrok, by měl být zásadně srovnatelný s tím, jak by byl odůvodněn, pokud by o něm bylo rozhodováno v řízení občanskoprávním.

19. K problematice náhrady nemajetkové újmy je třeba obecně uvést, že nový občanský zákoník již nerozlišuje mezi pravidly pro odčinění nemajetkové újmy a pravidly o náhradě škody (viz § 2894 a násl. o. z.). Vše má probíhat podle jednotné regulace. Povinnost odčinit nemajetkovou újmu zakládá i § 2956 o. z., který tím řeší situaci při souběhu práv z titulu ochrany osobnosti a z titulu náhrady škody. Podle tohoto ustanovení, vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části občanského zákoníku, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy. Nárok na odčinění duševních útrap (jako součásti nemajetkové újmy) je ve vztahu k primární oběti zakotven též v ustanovení § 2958 o. z., které je ustanovením o náhradě nemajetkové újmy při ublížení na zdraví. Ze vztahu mezi citovanými ustanoveními občanského zákoníku tedy vyplývá, že zatímco obecné ustanovení § 2956 o. z. dopadá na duševní útrapy, které nejsou spojeny se zásahem do života a zdraví, ustanovení § 2958 a § 2959 o. z. se týkají právě takových případů. Současná teorie občanského práva vymezuje duševní útrapy jako vnitřní mučivé pocity, které mohou, ale nemusejí mít přímou vazbu na tělesná zranění (prožívaná trýzeň, strach a utrpení, negativně vnímaný stres, smutek a zármutek, úlek, znepokojení, pocit ponížení apod.). Pokud tedy duševní útrapy mají svůj původ v poškození zdraví nebo ve ztrátě života, odčiní se v rámci nároku na náhradu další nemajetkové újmy podle § 2958 o. z., resp. podle § 2959 o. z., a to podle toho, zda jde o primární, nebo sekundární oběť [viz přiměřeně HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1701].

III./1. K náhradě nemajetkové újmy poškozeného nezletilého AAAAA

20. Podle § 2959 o. z. při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné blízké osobě peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

21. Citované ani jiné ustanovení občanského zákoníku a ani žádný prováděcí předpis nestanoví konkrétní částky, které náleží z titulu odčinění duševních útrap osob, jež jsou blízké osobě usmrcené nebo osobě postižené zvlášť závažným ublížením na zdraví. Za tohoto stavu je na soudu, aby stanovil konkrétní částku s ohledem na povahu a okolnosti každého individuálně posuzovaného případu, současně však při respektování předem jasných a pevných kritérií. Při úvahách o výši náhrady nemajetkové újmy je třeba vycházet i z principu proporcionality, který zohlední i obdobné, v minulosti posuzované případy tak, aby soudní praxe mohla postupovat s co možná největší mírou eliminace nahodilého přiznávání rozdílných peněžitých částek, aby výsledná částka náhrady nemajetkové újmy v penězích nevyvolávala v rámci společnosti představu o disharmonii právního systému, což by ve výsledku vedlo k právní nejistotě zúčastněných stran řízení.

22. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, mimo jiné formuloval požadavek, aby obecné soudy při rozhodování porovnávaly částky relutární (peněžní) náhrady nemajetkové újmy podle § 2959 o. z. (tzv. sekundární, odvozená, reflexní újma) s jinými případy, a to nejen v obdobných, ale i dalších případech, v nichž šlo o zásah do jiných osobnostních práv, zejména do práva na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst nebo ochranu dobrého jména. Současně je však nutno připomenout, že požadavek srovnání výše náhrad přiznaných v některých případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí veřejně známých osob ze strany informačních médií a v případech jiných zásahů do osobnostních práv nelze mechanicky vykládat tak, že by náhrada za usmrcení osoby blízké měla být vždy vyšší než náhrada za zásah do jiných osobnostních práv (viz rozhodnutí pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč.). Zároveň Nejvyšší soud dodává, že jako orgán zajišťující sjednocování judikatury nemůže dost dobře ve své judikatorní činnosti vycházet (ani s přihlédnutím k § 13 o. z.) z rozhodnutí soudů nižších stupňů, jež mají někdy sklon přiznávat v obdobných případech částky přemrštěné, jindy zase neúměrně nízké. Úkolem Nejvyššího soudu je naopak usměrňovat judikaturu nižších soudů.

23. Relevantní kritéria pro rozhodování o výši relutární náhrady shrnul Nejvyšší soud na podkladě poznatků z judikatury k občanskému zákoníku z roku 1964 (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 2013) ve svém rozsudku ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2535/2013, a obdobně tato kritéria vymezil rovněž již zmíněný nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14. Danou problematikou se zabýval taktéž trestní senát Nejvyššího soudu v rozsudku ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, který sice neschválilo trestní kolegium Nejvyššího soudu k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, nicméně v otázce stanovení základních kritérií je toto rozhodnutí v zásadním souladu s uvedenou judikaturou.

24. Za podstatný je pak nutno považovat také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, uveřejněný jako sjednocující rozhodnutí pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč. Zde Nejvyšší soud uzavřel, že při určení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké je třeba vzít v úvahu okolnosti jak na straně pozůstalého, tak i na straně škůdce. Na straně pozůstalého je významná zejména intenzita jeho vztahu se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případná existenční závislost na zemřelém a případná jiná satisfakce (jako např. omluva, správní postih škůdce či jeho trestní odsouzení), která obvykle není sama o sobě dostačující, její poskytnutí však může mít vliv na snížení peněžitého zadostiučinění. Lze rovněž zohlednit, byl-li pozůstalý očitým svědkem škodní události, byl-li bezprostředně konfrontován s jejími následky či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Kritéria odvozená od osoby škůdce jsou především jeho postoj ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění (ovšem s tím, že spoluzpůsobení újmy poškozeným se posuzuje primárně v rámci základu nároku ve smyslu § 2918 o. z.) a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z toho hlediska, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek.

25. Nejvyšší soud v posledně citovaném rozhodnutí mimo jiné připomněl, že u újmy, která nemá majetkový charakter, je vyloučeno uvedení do původního stavu, exaktní vyčíslení peněžité náhrady za tuto újmu je z povahy věci vyloučeno, a normativní požadavek „plného vyvážení utrpení“ je tedy iluzorní a nelze jej vykládat v tom smyslu, že by náhrada měla být „co největší“. Nastupuje proto satisfakce (zadostiučinění), která má alespoň zmírnit nepříznivé stavy vzniklé škodlivým zásahem do osobnostní sféry poškozeného, případně umožnit poškozenému, aby si obtížně měřitelné a na peníze ne zcela exaktně převoditelné potíže nemajetkového charakteru vykompenzoval tím, že si pomocí finančních prostředků, případně předmětů či požitků pořízených za poskytnutou náhradu, zpříjemní či usnadní život [viz VOJTEK, P. In: ŠVESTKA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1085, bod II./6.; obdobně BEZOUŠKA, P. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1683, bod IV., marginální č. 25 a 26]. Při určování náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké by její výše měla odrážet obecně sdílené představy o spravedlnosti a slušnosti. Tato kritéria jsou však příliš obecná a nepostačují k určení výše náhrady, neboť názory na to, jaká výše náhrady je spravedlivá a slušná, jsou velmi subjektivní a mohou se značně lišit, nehledě k tomu, že údaje o takto obecně sdílených představách ani nejsou k dispozici.

26. Nutnost stanovit určitá objektivní hlediska způsobilá být východiskem pro stanovení výše náhrady je nezpochybnitelná. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí zmínil i srovnání s dřívější právní úpravou a dalšími právními předpisy, jakož i jiné evropské právní úpravy. Výše odškodnění pro pozůstalého manžela, rodiče, dítě nebo jinou blízkou osobu žijící ve společné domácnosti činila podle § 444 odst. 3 obč. zák., ve znění účinném od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013, částku 240 000 Kč, pro sourozence částku 175 000 Kč a pro rodiče nenarozeného počatého dítěte částku 85 000 Kč. Nejvyšší soud připomněl, že důvodem kritiky a posléze zrušení této právní úpravy nebyla nedostatečná výše uvedených částek, nýbrž jejich paušálnost, a že částka ve výši 240 000 Kč pro nejbližší příbuzné je nadále součástí právního řádu v ustanovení § 271i zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném od 1. 10. 2015, byť jako dolní hranice jednorázové náhrady při

úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (viz slovo „nejméně“), přičemž vláda je zmocněna k valorizaci této náhrady (§ 271i odst. 2 zákoníku práce) a soud je oprávněn přiměřeně zvýšit tuto náhradu (§ 271s zákoníku práce). Požadavek vnitřní integrity právního řádu, jinými slovy nedostatek racionálních důvodů pro diametrálně odlišné odškodňování pozůstalých v pracovněprávních vztazích a pozůstalých v občanskoprávních vztazích, nedovoluje ignorovat uvedenou skutečnost, přičemž ani zájmem zákonodárce zjevně nebylo nastolení zásadní diskontinuity v rozhodování soudů o odčinění uvedené nemajetkové újmy.

27. Na druhé straně je třeba zohlednit ekonomický vývoj společnosti a výrazný nárůst průměrných mezd za dobu od počátku platnosti zmíněné předchozí úpravy. Pro ilustraci Nejvyšší soud připomněl, že zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 10. 2017 stanoví v § 124 částku náhrady pro pozůstalého manžela a nezaopatřené dítě vojáka z povolání na třicetinásobek minimální mzdy, tj. ke dni účinnosti uvedené novely jde o částku ve výši 330 000 Kč. Dále ustanovení § 109 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, od 1. 1. 2018 určuje částku náhrady pro pozůstalého manžela a dítě příslušníka bezpečnostních sborů ve výši 400 000 Kč (s valorizací podle § 109 odst. 2 posledně citovaného zákona v závislosti na růstu průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře).

28. K samotnému určení východiska v podobě stanovení základní částky pro určení náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké se vyjádřil Nejvyšší soud nejdříve ve zmíněném rozsudku ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, kde vymezil v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) rozpětí ve výši 240 000 Kč až 500 000 Kč. Toto pojetí bylo odbornou veřejností kritizováno a lze je považovat za částečně překonané. Stanovení základní částky pro okruh nejbližších příbuzných rozpětím, navíc značně širokým, aniž by bylo zřejmé, podle jakých kritérií má být stanovena základní částka v rámci tohoto rozpětí, je problematické z logického hlediska i z hlediska praktické aplikace a požadavku jednoty rozhodování, jak uvedl Nejvyšší soud v již citovaném rozhodnutí pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč. Dolní hranice zmíněného rozpětí je kromě toho z výše uvedených důvodů v současné době poněkud nízká. Horní hranice, tj. částka ve výši 500 000 Kč (dále modifikovatelná s ohledem na okolnosti konkrétního případu) byla naproti tomu vesměs akceptována i odbornou literaturou (viz ŽĎÁREK, R. In: ŽĎÁREK, R., TĚŠINOVÁ, J. a kol. Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 52; RYŠKA, M. Odškodnění sekundárních obětí podle § 2959 ObčZ. Právní rozhledy, 2016, č. 11, s. 381 až 385).

29. Stejně tak je respektován závěr, že relativně restriktivní přístup ke stanovování výše odčinění této nemajetkové újmy je zcela namístě, neboť jde o výjimečný institut (újma vznikla třetí osobě a navíc jde o „čistou“ nemajetkovou újmu), který by neměl vést k dalšímu rozšiřování deliktní odpovědnosti a přiznávání vysokých náhrad (viz DOLEŽAL, T. Odškodňování imateriálních újem sekundárních obětí. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 2017, sv. 7, č. 2). Náhradu újmy tzv. sekundární oběti nelze považovat za vyjádření hodnoty lidského života. Nepřiměřeně velkorysé náhrady mohou být demotivační nebo uvrhnout povinného do insolvence, a tím v konečném důsledku být v rozporu se zájmy poškozených (pozůstalých), popřípadě vyvíjet nežádoucí tlak na zvyšování pojistného v případech pojištění odpovědnosti za tuto újmu.

30. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč. poukázal na účelnost navázání automatické valorizace náhrad na ukazatel průměrné hrubé měsíční nominální mzdy zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného (obdobně jako v Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, publikované pod č. 63/2014 Sb. rozh. obč.). Nejvyšší soud zde uzavřel, že za základní částku náhrady, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek, lze považovat v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Takto nastavená základní částka je

pak východiskem k další úvaze soudu o výši náhrady.

31. Z tohoto závěru pak vychází Nejvyšší soud i v další aktuální judikatuře (viz rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1901/2018, ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3111/2018, a ze dne 16. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4518/2018). Kromě toho se v rozsudku ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3463/2018, Nejvyšší soud vyslovil také k základní částce náhrady podle § 2959 o. z. pro sourozence jako další blízké osoby (§ 22 odst. 1 o. z.) s tím, že je namístě zachovat poměr stanovený předchozí právní úpravou, podle níž byla výše odčinění pro sourozence přibližně o jednu čtvrtinu nižší než u nejbližších osob. Současně Nejvyšší soud připomněl, že tam, kde byly sourozenecké vztahy intenzivnější (například u dětí žijících společně), může se výše náhrady dostat na úroveň základu osob nejbližších.

32. Trestní senát Nejvyššího soudu se v nyní posuzované věci obviněného A. P. v zásadě ztotožňuje s výše uvedenými závěry senátů občanskoprávního a obchodního kolegia a zdůrazňuje nutnost jednotného přístupu soudů k dané problematice z důvodů již uvedených a zcela zřejmých.

33. Na základě údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem za rok 2017 (k úmrtí M. K. došlo v roce 2018) lze v nyní posuzovaném případě vycházet z dvacetinásobku průměrné hrubé měsíční mzdy, a tedy ze základní výše odčinění újmy nejbližších pozůstalých osob podle § 2959 o. z. přibližně v částce 590 000 Kč. Tato základní orientační částka je pak východiskem k další úvaze soudu o výši náhrady.

34. Trestní senát Nejvyššího soudu se ztotožňuje i se závěrem vysloveným ve zmíněném rozhodnutí Nejvyššího soudu publikovaném pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč., že má-li být orientační určení výše náhrad způsobilé sjednotit soudní praxi a dosáhnout účelu sledovaného v § 13 o. z. (tj. v obdobných případech rozhodnout obdobně), měla by základní částka být modifikována s ohledem na specifické okolnosti na straně škůdce či poškozeného zpravidla již jen v řádu desítek procent, nikoli vícenásobků (obdobně viz Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, část A/X). Uvedené pravidlo však nevylučuje výjimečné zvýšení základní částky o více než desítky procent v případě existence okolností hodných zvláštního zřetele ve smyslu § 2957 o. z., jako je například úmyslné, zavrženíhodné jednání (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3111/2018).

35. V posuzovaném případě soud prvního stupně vycházel z uvedených kritérií. Vzal v úvahu, že nezletilý syn zemřelého M. K. – poškozený nezletilý AAAAA v době předmětné škodné události právě dosáhl věku 8 let. Nežil se svým otcem ve společné domácnosti, ale byl s ním v pravidelném týdenním kontaktu (což vyplývá z dohody jeho rodičů o úpravě poměrů k nezletilému), přičemž otec se podílel na zajišťování jeho materiálních potřeb i placením výživného. K tomu lze poznamenat, že náhrada nákladů na výživu je sice samostatným nárokem majetkového charakteru podle § 2966 o. z., avšak ztráta osoby, na níž je pozůstalý existenčně závislý, se jistě negativně projeví i ve sféře osobnostního prožívání. V odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně jsou popsány také následky úmrtí otce na psychice nezletilého a projevy jeho lítosti. Za důležitý považoval soud prvního stupně především věk nezletilého, v němž si intenzivně uvědomuje a buduje vztah k oběma rodičům. Navíc k úmrtí M. K. došlo v době blízké narozenin nezletilého. Soud prvního stupně dále připomněl, že u nezletilého bude chybět rozsah prožitků, které by měl s otcem spojeny při trávení volného času do budoucna. Odvolací soud k tomu v napadeném usnesení uvedl, že se zcela shoduje s odůvodněním rozsudku soudu prvního stupně. Jak dále zdůraznil, poškozený zemřelý M. K. se nijak nepodílel na vzniku dopravní nehody, a připomněl i věk nezletilého, jeho intenzivní pravidelný kontakt se zemřelým a jeho značné duševní útrapy. Nezletilý přišel ztrátou rodiče o jeden ze základních lidských vztahů, přičemž ztráta rodiče ve věku nezletilého je i ztrátou významné životní jistoty.

36. Tyto úvahy soudů nižších stupňů lze v zásadě akceptovat. I když se výslovně nezabývaly všemi

uvedenými hledisky, zejména téměř pominuly kritéria na straně škůdce, tj. obviněného (které však lze v daném případě považovat za „neutrální“), lze říct, že zásadní podstatné skutečnosti vzaly v úvahu. Nejvyšší soud se zejména ztotožňuje s tím, že soudy přiznaly velký význam tomu, že nezletilý přišel o jednoho z rodičů jako nejbližších osob ve věku osmi let, tedy ve věku, kdy je význam rodičů pro citový život a vývoj dětí zásadní a nenahraditelný a kdy rodiče skutečně představují pro dítě základní životní jistotu (jinými slovy lze hovořit o plné citové a existenční závislosti dítěte na rodičích). Je evidentní, že ztrátu rodiče pociťuje dítě z hlediska duševních útrap právě v tomto věku citelněji než například ve věku novorozeneckém nebo v dospělosti. Duševní útrapy je přitom nutno pro účely stanovení výše náhrady posuzovat primárně z pohledu obvyklého (průměrného) člověka, zatímco odchylky či abnormality je třeba prokazovat. V daném případě bylo možno vycházet z toho, že šlo o plně intenzivní vztah otce a syna. Není podstatné, že nežili v dané době ve společné domácnosti – to rozhodně není skutečnost, která by měla být k tíži nezletilého. Je nepochybné, že ztráta otce zasáhla do života nezletilého mimořádně závažným způsobem. Vcelku bezvýznamné je z hlediska poškozeného nezletilého uvažovat o nějaké satisfakci poskytnuté mu trestním stíháním obviněného nebo jeho omluvou, když nezletilý není schopen příliš chápat tyto okolnosti a ostatně se ani neúčastnil hlavního líčení, v němž se obviněný snažil projevit lítost nad spáchaným činem a jeho následky.

37. Pokud jde o okolnosti na straně obviněného, k těm se přihlíží zejména tehdy, mají-li zároveň vliv na vnímání oprávněných osob (jejich újmy, resp. duševních útrap). V daném případě nelze přehlédnout pouze nedbalostní (nikoli úmyslné) zavinění. I když význam tohoto kritéria nelze přeceňovat s ohledem na satisfakční (nikoli sankční) povahu odčinění duševních útrap pozůstalého, je zřejmé, že větší dopad na prožívání sekundární oběti má úmyslné usmrcení než usmrcení z nedbalosti či objektivní odpovědnost za výsledek. Jak konstatoval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015, nedbalostní zavinění při porušení důležité povinnosti podle zákona o provozu na pozemních komunikacích představuje z tohoto hlediska v zásadě neutrální prvek, na rozdíl od případů úmyslného zavinění, nebo naopak od případů objektivní odpovědnosti (nezaviněné usmrcení). Jak už bylo zmíněno, význam odlišení nedbalostního od úmyslného zavinění nelze ani podceňovat zejména z hlediska existence okolností hodných zvláštního zřetele ve smyslu § 2957 o. z., které ovšem mohou vést i k přiznání násobků uvedené základní částky (jak k tomu došlo např. ve věci řešené rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3111/2018, kde byla v případě vraždy policistky přiznána každému z pozůstalých částka ve výši 1 500 000 Kč, do které byla zahrnuta již poskytnutá částka ve výši 250 277 Kč podle zákona č. 361/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

38. Z hlediska postoje obviněného A. P. soud prvního stupně konstatoval, že obviněný se doznal k zavinění dopravní nehody, oznámil pojistnou událost, lituje následků nehody a uvědomuje si je, přičemž nelze pominout bezprostřední prožitek obviněného v hlavním líčení při konfrontaci s přeživší poškozenou A. M., která vyjádřila své negativní pocity a prožitky, což umocnilo u obviněného uvědomění si závažnosti a následků jím zaviněné dopravní nehody.

39. Judikatura Nejvyššího soudu se přiklání k názoru, že majetkové poměry škůdce (zde obviněného) nejsou nějakým samostatným kritériem, zásadně nehrají roli pro odstupňování výše náhrady. Neprojeví se totiž v duševních útrapách poškozeného, a lze k nim proto přihlížet spíše výjimečně ve smyslu jakési moderace vedené zájmem na tom, aby nedošlo k majetkové likvidaci škůdce a aby výše náhrady odpovídala principu proporcionality (viz přiměřeně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015). Jde o výjimečný nástroj zmírnění přílišné tvrdosti zákona. Jinými slovy, případné zvažování majetkových poměrů obviněného coby kritéria pro hodnocení výše odčinění nemajetkové újmy je nezbytné vnímat pouze v jeho quasimoderačním významu (nepůjde o moderaci v pravém slova smyslu podle § 2953 o. z., která se uplatní spíše tam, kde lze výši nemajetkové újmy nějak kvantifikovat – např. při stanovení bolestného a ztížení společenského

uplatnění – a kde se už při určování samotné výše jejího odčinění nemohou promítnout hlediska významná pro moderaci). Toto hledisko nesmí představovat otázku, zda obviněný disponuje, či nedisponuje výraznějším majetkem, zda je bohatý, či chudý (a rozhodné není ani to, zda jde o právnickou, nebo fyzickou osobu). Proto jeho majetkové poměry nehrají roli pro nějaké odstupňování výše přiznaného nároku. Soudy jsou v rámci adhezního řízení povinny přihlédnout k majetkovým poměrům obviněného jen tehdy, pokud by výše náhrady (stanovené podle uvedených kritérií) pro obviněného představovala likvidační důsledek. Majetkové poměry mohou představovat pouze určitý korektiv sloužící k eliminaci bezbřehých nároků na náhradu nemajetkové újmy (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 11 Tdo 654/2019).

40. Důležité je, že nelze zjišťovat jen aktuální majetkové poměry škůdce, ale na zřetel je nutno vzít i jeho věk a z něj vyplývající možnosti uhradit vzniklou újmu do budoucna, za současného zachování možnosti vést snesitelný a důstojný život. Jinak řečeno, rozhodující nejsou pouze majetkové poměry škůdce v době rozhodování, ale i perspektiva jejich potenciálního vývoje v budoucnosti. Daným postupem přitom dochází k dostatečné implementaci zásady proporcionality také do adhezního řízení (viz přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 3456/15, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015).

41. Je nutné také dodat, že právo na soukromí a rodinný život sekundární oběti je funkčně vyšší hodnotou než právo na ochranu majetku škůdce. Hájení ekonomických zájmů škůdce by mohlo pozůstalým vzniklou újmu ještě prohloubit. Jde tedy pouze o určitý korektiv sloužící k eliminaci neúnosně vysokých nároků na náhradu nemajetkové újmy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018).

42. V posuzovaném případě soudy zásadně správně (byť převážně implicitně) vycházely z toho, že majetkové poměry obviněného A. P. nemohly nijak ovlivnit výši náhrady v tom směru, že by byla tato výše pro obviněného likvidační. Obviněný je čtyřicetiletý muž v plném produktivním věku. V této souvislosti lze také odkázat na výše zmíněné vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství a lze snad jen dodat, že ke dni 31. 12. 2018 obviněný ze své vůle ukončil pracovní poměr u obchodní společnosti S. V., kde pracoval jako provozní zámečník – svářeč. Obviněný je živnostník, bez vyživovací povinnosti, má střední odborné vzdělání.

43. Zejména je zde však nepřehlédnutelná existence pojištění podle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož v dané věci postupují obviněný i dotyčná pojišťovna. Z něj je v podstatě zřejmé, že plnit bude pojišťovna, nikoli obviněný. Z obsahu spisu nevyplývá žádná okolnost, která by opodstatňovala možnost pojišťovny uplatňovat proti obviněnému jako pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnila (§ 10 zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů), ale ani jakákoli snaha pojišťovny v tomto směru. Dosud pojišťovna uhradila „fyzické“ bolestné poškozené A. M. ve výši 549 880 Kč a uspokojeny byly i některé další nároky. Pojišťovna zpochybňuje pouze výši odčinění újmy poškozeného nezletilého AAAAA a výši přiznané náhrady nemajetkové újmy poškozené A. M. nad částku ve výši 500 000 Kč, tj. dále přiznané částky ve výši 1 500 000 Kč. V daném případě by bylo možno uvažovat maximálně o situaci, že by pojišťovna neuhradila nemajetkovou újmu v plné výši a obviněný by musel (případně dočasně) uhradit vzniklý rozdíl, což by u něho (tím spíše) nemohlo vést k nějakým likvidačním důsledkům.

44. Nejvyšší soud tím nijak nezpochybňuje obecný závěr obsažený v nálezu Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 3456/15, že soudy se musí zabývat majetkovými poměry škůdce i v případech újmy způsobené provozem motorového vozidla, na kterou se vztahuje pojištění odpovědnosti z provozu vozidla podle zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud v tomto nálezu uvedl, že výrok o povinnosti k náhradě újmy učiněný v adhezním řízení je v plném rozsahu závazný pouze pro stěžovatele jako pojištěného škůdce, a nikoliv již pro pojistitele, který nemá v

adhezním řízení zákonem zakotveno žádné procesní postavení, a nemá tak procesní prostředky, jak toto řízení ovlivnit. Mohou proto nastat a v praxi nastávají např. případy, kdy pojistitel vyplatí poškozenému jako pojistné plnění menší částku, než jaká je výše soudem přiznaného nároku na náhradu újmy vůči pojištěnému škůdci (viz KAZDA, P., KAZDOVÁ, K. Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 76). Také mohou nastat případy, kdy o výplatě pojistného plnění, resp. jeho výši bude veden spor s pojistitelem, zatímco plnění uložené výrokem soudu o povinnosti k náhradě újmy bude vůči pojištěnému již vykonatelné (případně i exekucí). S ohledem na uvedené je proto namístě zkoumat, zda přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy nebude mít pro pojištěného důsledky z ekonomických hledisek zcela likvidační.

45. Obecně se k otázce pojištění v souvislosti s odčiněním duševních útrap vyjádřil také Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3111/2018, s tím, že je třeba důsledně rozlišovat mezi právem poškozeného na náhradu vzniklé újmy vůči škůdci a specifickým právem poškozeného na výplatu plnění za pojištěného škůdce či plnění za újmu způsobenou provozem vozidla, kterou je povinna nahradit osoba bez pojištění odpovědnosti, byl-li provoz tohoto vozidla podmíněn pojištěním odpovědnosti (§ 9 odst. 1 a § 24 zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Plnění pojistitele poskytnuté poškozenému není plněním z titulu jeho odpovědnosti za škodu, neboť osobou odpovědnou za škodu způsobenou poškozenému je pojištěný; toto plnění má charakter pojistného plnění. Pojistitel hradí poškozenému pouze nároky vyjmenované v zákoně č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jestliže je uplatnil a prokázal. Pro plnění pojistitele je bez významu, zda poškozený uplatnil své nároky v soudním řízení proti samotnému škůdci. Rozhodnutí v takovém soudním řízení nezakládá žádnou povinnost pojistiteli plnit poškozenému, nejde o rozhodnutí ve smyslu § 9 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, od něhož by se odvíjela splatnost pojistného plnění (viz také např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2902/2012, ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4765/2010, a ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 25 Cdo 5644/2017).

46. Nic to ovšem nemění na tom, že při eliminaci případných likvidačních ekonomických následků náhrady nemajetkové újmy pro obviněného je třeba v každé věci postupovat podle konkrétní situace. V daném případě nelze u obviněného předpokládat takové důsledky, neboť je třeba vzít v úvahu již poskytnutá plnění pojistitelem, tj. pojišťovnou, její přístup k plnění z pojistné smlouvy a zejména právě to, že žádné skutečnosti neodůvodňují případnou aplikaci § 10 zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Přitom plnění, které poškození již obdrželi, se zohledňuje ve výroku o platební povinnosti. Hradí-li pojišťovna poškozeným za pojištěného škůdce újmu způsobenou provozem vozidla, nemohou poškození obdržet plnění dvakrát, tj. od škůdce i od pojistitele škůdce. Platí zde tzv. nepravá solidarita (§ 2915 odst. 1 o. z. se neuplatní), tj. plněním jednoho z nich zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost druhého. Konečně, jak uvedl Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 14. 12. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1389/2016, smyslem pojištění je garantovat uspokojení i takových nároků, jejichž výše přesahuje finanční možnosti škůdce.

47. Na základě toho, co bylo uvedeno výše, shledal Nejvyšší soud, že závěr soudu prvního stupně, s nímž se ztotožnil v napadeném usnesení i odvolací soud, o adekvátnosti přiznané náhrady nemajetkové újmy nezletilému AAAAA ve výši 750 000 Kč, která představuje základní výši odškodnění nejbližších pozůstalých zvýšenou přibližně o 27 %, je přijatelný.

48. Není přitom důvodu (ani z hlediska § 13 o. z.), aby Nejvyšší soud zasahoval do pravomocného rozhodnutí jen proto, aby byla nezletilému poškozenému přiznána částka nominálně odpovídající náhradě ve výši 700 000 Kč přiznané v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, na který poukazuje dovolatel. V něm byl sice řešen případ v některých ohledech srovnatelný (při dopravní nehodě byla usmrcena matka přibližně stejně staré poškozené, která navíc byla této události přítomna), avšak ze shora uvedeného jednak vyplývá určitý posun judikatury soudů při stanovení základních orientačních částek odškodnění, jednak je třeba zdůraznit, že úvahu soudů

ohledně výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké by v rámci dovolacího řízení bylo možno revidovat, jen pokud by byla zjevně nepřiměřená (a to právě proto, že určení této výše je věcí úvahy soudů při použití ustanovení § 2959 o. z., který je právní normou s relativně neurčitou hypotézou). A o takový případ zjevné nepřiměřenosti v posuzované věci nejde. Soudy dospěly k závěru o takové výši (vhodně zaokrouhlené) částky náhrady za nemajetkovou újmu, která je v souladu s výše uvedenými principy a závěry Nejvyššího soudu.

49. Napadené usnesení ani jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně nejsou (v této části) v rozporu ani s další judikaturou Nejvyššího soudu. Tak usnesením ze dne 14. 12. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1389/2016 (ve věci Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích vedené pod sp. zn. 13 To 106/2016), byla shledána přijatelnou výše náhrady podle § 2959 o. z. v částce 1 000 000 Kč pro sedmiletého syna ženy usmrcené při dopravní nehodě, jejíž viník tím spáchal přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Nejvyšší soud tehdy zdůraznil, že poškozený ve věku sedmi a půl roku přišel o matku jako osobu, která mu byla nejbližší, s níž měl nejsilnější citový vztah a která o něho pečovala sama bez jeho otce. Traumatizující prožitek byl u něho značně zesílen ještě okolností, že byl osobně fyzicky také sám přítomen usmrcení matky, že k němu došlo během vyjížďky na kolech, která měla být naopak příjemným společně stráveným časem, a že musel celou věc vnímat za situace, kdy sám byl těžce zraněn, byl hospitalizován v nemocnici, a neměl tudíž oporu ve stálé přítomnosti jiné blízké osoby. Poškozený se pak ocitl v péči otce, musel totálně změnit prostředí, z dosavadního bydliště se přestěhovat do bydliště otce v jiném regionu a musel se sžít s cizím prostředím. Míra duševních útrap poškozeného výrazně převyšovala obvyklý rámec. Nejvyšší soud rovněž připomněl, že od obviněného se nedostalo poškozenému prakticky žádné spontánní satisfakce, za niž nelze považovat formální vyjádření lítosti slovy pronesenými v hlavním líčení, jemuž poškozený ani nebyl přítomen. Z okolností na straně obviněného Nejvyšší soud zdůraznil, že smrtelný následek způsobil porušením jedné ze základních zásad bezpečného provozu na pozemních komunikacích, neboť vyjel do levé poloviny vozovky a srazil oba poškozené cyklisty. Navíc se ujal řízení motorového vozidla při souběhu krajně nepříznivých okolností daných jeho zdravotním stavem za nepříznivých klimatických podmínek.

50. Ve věci řešené v rozsudku ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015, vycházel Nejvyšší soud ještě ze základního rozpětí 240 000 až 500 000 Kč a přiznal pozůstalým po oběti dopravní nehody (způsobené obviněným nedáním přednosti v jízdě motocyklu) částky ve výši 500 000 Kč jak manželce, tak dospělé dceři. Za základní rozdíl ve smyslu shora uvedeného lze označit právě skutečnost, že šlo o již dospělou dceru poškozeného.

51. Ve věci vedené pod sp. zn. 25 Cdo 1901/2018 řešil Nejvyšší soud (ve věci Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 71 Co 278/2017) odčinění za smrt třináctileté dívky při dopravní nehodě. Škůdce byl v trestním řízení uznán vinným, že způsobil dopravní nehodu tím, že nepřizpůsobil rychlost jízdy na pozemní komunikaci a vysoce překročil nejvyšší dovolenou rychlost jízdy v obci, v důsledku čehož při průjezdu zatáčkou rychlostí 110 km/hod. nezvládl řízení, vyjel mimo vozovku a následně došlo k jeho odražení na přilehlý chodník, po němž šla tehdy třináctiletá poškozená (dcera, resp. sestra žalobců), která utrpěla smrtelné zranění. Přiznány byly částky ve výši 1 000 000 Kč každému z rodičů i sestře poškozené s tím, že v případě matky byla tato částka zvýšena o dalších 200 000 Kč, protože byla přítomna na místě nehody, kde viděla svou dceru s devastujícími poraněními a nemohla jí pomoci. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27. 2. 2019 dospěl k závěru, že odvolací soud v této věci při posouzení otázky výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké vzal v úvahu všechna rozhodná kritéria, vycházel z principu proporcionality a neodchýlil se od rozhodovací praxe dovolacího soudu. Je ovšem nutno vzít v úvahu i to, že Nejvyšší soud se na základě podaného dovolání zabýval věcí především z toho hlediska, zda výše přiznaných částek není nepřiměřeně nízká.

52. Ve věci vedené pod sp. zn. 25 Cdo 3463/2018 bylo Nejvyšším soudem řešeno odškodnění v případě dopravní nehody, při níž se čelně střetla dvě vozidla a zemřeli rodiče nezletilé. Té pojišťovna

vyplatila částku 1 600 000 Kč za úmrtí matky a 800 000 Kč za úmrtí otce. Pojišťovna vyplatila sestře zemřelé částku 500 000 Kč a rodičům každému částku 750 000 Kč. Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 24. 4. 2019 dospěl k závěru, že nešlo o náhradu neúměrně nízkou a že posouzení odvolacího Městského soudu v Praze (rozsudek ze dne 23. 5. 2018, sp. zn. 23 Co 467/2017) nebylo zjevně nepřiměřené. Soudy vzaly v úvahu, že rodiče měli se zemřelou dcerou velmi dobré vztahy, nyní vychovávají svou nezletilou vnučku, která přišla o oba rodiče. Dopravní nehoda zcela změnila jejich dosavadní život. Viník dopravní nehody byl sám těžce zraněn, při nehodě zemřela i jeho nezletilá dcera. Po skončení své hospitalizace se na všechny pozůstalé obrátil osobním dopisem s omluvou a žádostí o setkání, oni setkání odmítli. Soudy shledaly částky vyplacené pozůstalým jako dostatečnou satisfakci.

53. Vyšší náhrada za nedbalostně zaviněné úmrtí byla pozůstalým přiznána v případě, kdy příčinou úmrtí manžela a otce pozůstalých byla nesprávná diagnóza stanovená ošetřující lékařkou zemřelého a potvrzená vedoucí lékařkou (zaměstnankyněmi žalované nemocnice). Na základě chybně vyhodnoceného záznamu elektrokardiografu nezahájily lékařky odpovídající léčbu, ale rozhodly o propuštění později zemřelého do domácího ošetřování. Po trvajících obtížích následujícího dne zemřel. V řízení nebyla spornou existence újmy, porušení právní povinnosti nemocnicí (postup non lege artis zaměstnankyň nemocnice při ošetření) ani příčinná souvislost mezi těmito skutečnostmi. Nemocnice se omluvila oběma žalobcům, prostřednictvím vedlejší účastnice uhradila náklady pohřbu a na odčinění duševních útrap zaplatila každému z pozůstalých (manželce a synovi) částku 300 000 Kč. Na základě doručení rozsudku soudu prvního stupně pak nemocnice vyplatila manželce zemřelého dalších 700 000 Kč a synovi zemřelého dalších 950 000 Kč. Nejvyšší soud při posuzování věci v rozsudku ze dne 16. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4518/2018, (jímž rozhodoval o dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 8. 2018, sp. zn. 56 Co 51/2018, jako soudu odvolacího), připomněl, že základní výše náhrady představuje jakožto dvacetinásobek průměrné měsíční mzdy za rok 2013 (za úmrtí, k němuž došlo v roce 2014) částku ve výši 502 560 Kč. Přibližně z této částky vyšel i Krajský soud v Plzni, který respektoval rozhodná kritéria, přihlédl k velmi intenzivnímu vztahu nezletilého k zemřelému otci a k věku nezletilého, z něhož mimo jiné vyplývá, že omluva nemocnice pro něho nepředstavovala satisfakci. Nejvyšší soud i s přihlédnutím k zásadě, že základní částka by měla být zvyšována zpravidla již jen v řádu desítek procent, dospěl k závěru, že náhradou nemajetkové újmy nezletilého respektující požadavek proporcionality je částka 1 500 000 Kč (nikoli tedy ve výši 2 000 000 Kč, jak shledal odvolací soud). Jde o trojnásobek základní částky, tedy o zcela mimořádné zvýšení, které je však kromě specifických okolností na straně nezletilého odůvodněno také tím, že k úmrtí poškozeného došlo v důsledku pochybení zdravotnického zařízení, na které se jako pacient obrátil o pomoc s důvěrou v odbornost jeho zaměstnanců. Postavení nemocnice jakožto garanta odbornosti a profesionality zdravotnického personálu je totiž okolností, pro kterou může být náhrada nemajetkové újmy zvýšena.

54. Ani takto provedené srovnání s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu k použití ustanovení § 2959 o. z. nemohlo vést k jinému závěru, než že stanovení výše náhrady nemajetkové újmy – duševních útrap pozůstalého syna poškozeného AAAAA podle § 2959 o. z. částkou ve výši 750 000 Kč odpovídá zákonným kritériím i judikaturou vytýčeným hlediskům a není nepřiměřené a že dovolání obviněného, pokud směřuje proti příslušnému výroku o této náhradě, je nedůvodné.

III./2. K náhradě nemajetkové újmy poškozené A. M.

55. Naproti tomu důvodné jsou námitky dovolatele proti výroku, jímž bylo obviněnému uloženo nahradit poškozené A. M. nemajetkovou újmu ve výši 2 000 000 Kč. Tento výrok je ve spojení s odůvodněním rozsudku nejasný a nepřezkoumatelný, a navíc je důkazně nepodložený. Lze tak dovodit nesprávnost jiného hmotně právního posouzení [ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.], při němž soud prvního stupně (jinak správně) vycházel – co do výše přiznaného nároku v částce 1 500 000 Kč – z ustanovení § 2958 o. z.

56. Pokud jde o přiznanou částku ve výši 500 000 Kč jako náhradu nemajetkové újmy spočívající v usmrcení druha poškozené (§ 2959 o. z.), tu dovolatel nijak nezpochybňuje. Postačí proto konstatovat, že v zásadě odpovídá výše uvedeným kritériím. Soudy vycházely ze zjištění, že mezi poškozenou a zemřelým M. K. byl družský poměr a silný citový vztah, který trval několik let, společně se starali o děti každého z nich a plánovali uzavření manželství a společné dítě. Uvedená částka není nepřiměřená a odpovídá principu proporcionality.

57. Jiná je situace, pokud jde o zbývající výši částky přiznané soudy. Podle § 2958 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Přitom, jsou-li bolesti trvalým následkem poškození zdraví, odškodňují se v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění (viz rozhodnutí č. 7/2017 Sb. rozh. obč.).

58. Soudy prvního a druhého stupně důsledně nevycházely z toho, že nárok na náhradu nemajetkové újmy na zdraví podle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017, publikované pod č. 7/2019 Sb. rozh. obč.). Jde tedy o samostatné nároky, které (byť jsou odvozeny od stejné škodné události a mají shodnou nemateriální povahu) mohou vznikat v odlišný okamžik, mají svůj běh promlčecích lhůt a jsou samostatně uplatnitelné, a takto je třeba s nimi zacházet jak z hlediska požadavků na náležitosti žaloby, včetně specifikace a vyčíslení jednotlivých nároků, tak z hlediska vázanosti soudu návrhem, překážek litispendence a překážky *rei iudicatae* apod. (viz ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1106). Z toho vyplývají v dané věci problémy z hlediska uplatnění nároku poškozené (návrhu podle § 43 odst. 3 tr. ř.) a zejména pak z hlediska rozhodnutí soudu prvního stupně a rovněž jeho důkazní podloženosti.

59. Z rozsudku soudu prvního stupně vyplývá, že (správně) nerozhodoval o nároku za ztížení společenského uplatnění poškozené A. M., který nebyl v trestním řízení uplatněn a zde posuzovaných otázek se týká jen v tom směru, že při určení bolestného je nutno oba nároky od sebe odlišit podle toho, zda jsou bolesti trvalým, anebo dočasným následkem poškození zdraví (což je možné posoudit po relativním ustálení zdravotního stavu).

60. Nejasné jsou však závěry soudu prvního stupně ohledně stanovení a rozlišení bolestného na jedné straně a další nemajetkové újmy (spojené s poškozením zdraví) na straně druhé. Je třeba si uvědomit, že nárokem na odčinění bolesti se rozumí odčinění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání; běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru, nýbrž jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru (viz rozhodnutí pod č. 7/2019 Sb. rozh. obč.). Smyslem náhrady za bolest je vedle samotného bolestivého stavu odčinit i určitou míru nepohodlí, stresu či obtíží spojených s utrpěnou zdravotní újmou, a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí doprovázející stavy popsané v jednotlivých položkách (tzv. bolest v širším smyslu). Případné další obtíže, jejichž míra je excesivní tím, že překračuje obvyklou zátěž poškozeného při podrobení se omezením plynoucím z léčby, představují jinou (další) nemajetkovou újmu ve smyslu § 2958 o. z.; pro určení výše náhrady u těchto výjimečných případů nelze zřejmě pro různorodost situací vytvořit předem vodítko [viz část A/V. Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 o. z.), publikované pod č. 63/2014 Sb. rozh. obč. (dále též jen „Metodika“); viz

též VOJTEK, P. Komentář k § 2958 o. z. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, dostupné v právním informačním systému ASPI, a rovněž rozhodnutí pod č. 39/2018 Sb. rozh. tr.].

61. Výkladem ustanovení § 2958 o. z. nelze dovodit, že nyní má být pojem „bolest" chápán pouze jako fyzická bolest bez souvislosti s duševními aspekty bolestivých stavů. Nárokem na odčinění bolesti je míněno odčinění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání. Opačný výklad by znamenal, že za účinnosti dřívější úpravy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášky č. 440/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jež neznaly pojem další nemajetkové újmy, nebyly vůbec duševní obtíže spojené s léčením odškodnitelné. Tak tomu však prokazatelně nebylo, neboť duševní útrapy byly odškodňovány v rámci bolestného, a pokud překročily obvyklou zátěž a staly se trvalými, byly odškodňovány v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění.

62. Další nemajetková újma je novou kategorií nároku náhrady za újmu na zdraví, kterou nelze jednoduše definovat, avšak má vystihovat nekonečnou variabilitu soukromého života a různých životních situací, které nebyly dosud odškodňovány. Podle judikatury může jít například o nečekaně závažné komplikace spojené s léčením a z nich plynoucí omezení, jako je mnohatýdenní přišití končetiny v nepřirozené poloze za účelem tvorby a přenosu laloků při rekonstrukční chirurgii, nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, sportovního utkání nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity, potrat těhotné poškozené způsobený psychickým otřesem, nikoli škodnou událostí samotnou. Může jít také o situaci, kdy poškozený dočasně není schopen se postarat o osobu blízkou závislou na jeho péči a má důvodnou obavu, že se o takovou osobu nepostará někdo jiný. Další nemajetkovou újmou může být i nemožnost strávit s osobami blízkými Vánoce (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2635/2018).

63. Nepřiměřené rozšíření „zbytkové" kategorie další nemajetkové újmy by vedlo k vynětí standardních situací z rámce odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, a tím k nesystémovému stírání rozdílů mezi jednotlivými druhy nemajetkových újem na zdraví. Nemožnost vykonávat práci a věnovat se svým zálibám, vedlejší účinky léků, strach z léčebných zákroků, obavy z dalšího vývoje zdravotního stavu, nesamostatnost či závislost na péči třetích osob, sdílení nemocničního pokoje s dalšími pacienty, odloučení od rodiny a přátel a obdobné nepříjemné a omezující okolnosti jsou pravidelně spojené s léčením, případně s hospitalizací ve zdravotnickém zařízení pro každého pacienta. Nespadají tudíž do kategorie tzv. další nemajetkové újmy ve smyslu § 2958 o. z. Nelze také oddělit vnímání fyzické bolesti poškozeným od negativního vnímání diskomfortu spojeného s léčením. Míru takových obtíží je třeba zohlednit při stanovení výše bolestného, neboť bodové hodnocení lékaře (znalce) je pouze východiskem, na jehož základě soud určuje konečnou výši náhrady s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu, jejichž demonstrativní výčet je obsažen v § 2957 o. z.

64. Vycházeje z těchto zásad, nemůže Nejvyšší soud akceptovat nejen výrok rozsudku, ale zejména příslušnou část odůvodnění rozhodnutí soudů obou stupňů. Soud rozhodující v trestním řízení o náhradě nemajetkové újmy musí ve výroku učiněném v adhezním řízení náležitě vyjádřit, jaký druh nároku přiznal poškozenému. Musí především zvážit, jaký charakter má nárok uplatněný poškozeným v tomto řízení, tj. zda jde o nárok vyplývající z práva poškozeného, jež je kompenzováno v § 2956 o. z., anebo o některý z nároků vyplývajících z § 2958 o. z., a pokud tomu tak je, o který nárok jde. V uvedeném směru by jednoznačně mělo vyznít i odůvodnění příslušného výroku (obdobně viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 11 Tdo 654/2019). Těmto požadavkům soudy nižších stupňů nedostály. Vada právního posouzení nižších soudů v adhezním řízení tak spočívá především v nedostatečné transparentnosti jejich závěru, jaký druh nároku svými rozhodnutími přiznaly. Zásadní nedostatek spočívá v nerozlišení mezi náhradou za bolest a náhradou za další nemajetkovou újmu. Soudy se nezabývaly ani tím, zda jimi přiznaný nárok v podobě tzv.

psychického bolestného nemá být součástí náhrady za ztížení společenského uplatnění. Duševní útrapy, pod které lze zahrnout tzv. psychickou bolest, mohou být odčiněny jako náhrada za bolest, i když zmíněná Metodika v části B nemá samostatnou bodovou položku pro diagnózu, jakou je např. posttraumatická stresová porucha. Mohou však být odčiněny také jako ztížení společenského uplatnění, a to v závislosti na relativní trvalosti poškození zdraví.

65. Soud prvního stupně ve svém rozsudku sice poměrně obsáhle rozvinul obecná východiska pro stanovení náhrady nemajetkové újmy podle § 2958 o. z., avšak z tohoto odůvodnění nelze zjistit, co a proč poškozené A. M. přiznal. Uvedl, že poškozené již bylo vyplaceno bolestné ve výši 549 880 Kč (a kompenzovány byly i některé další nároky) a že poškozená dále uplatnila „psychické bolestné" ve výši 767 104 Kč v rozsahu bodového ohodnocení MUDr. L. S. za 2600 bodů (při hodnotě bodu v roce 2018 ve výši 295,04 Kč) a uplatnila rovněž navýšení mimořádnými okolnostmi o pětinásobek bolestného, a to pro zranění, jež se projevovala po fyzické a psychické stránce v osobnosti poškozené. Soud podrobně rozvedl odůvodnění návrhu poškozené s tím, že po zaplacení částky 549 880 Kč je nárokováno za násobek bolestného fyzického i psychického další plnění ve výši 4 718 056 Kč. Pokud jde o vlastní odůvodnění příslušného výroku rozsudku, uvedl soud, že MUDr. L. S. vyhotovila „přehled bolestného" ve výši jednak 1724 bodů, které už bylo odčiněno, a dále uvedla bodové ohodnocení „následků poranění hlavy v oblasti duševních poruch a poruch chování" – těžkého typu ve výši 2600 bodů, přičemž poukázala i na postkomoční syndrom, odlomení korunkové části více zubů, poruchu močení středního stupně, poruchu pohyblivosti, nestabilitu kolenního kloubu apod., což lze odčinit částkou ve výši 767 104 Kč. Soud dospěl k závěru, že navýšení o pětinásobek (přesněji na čtyřnásobek) bolestného podle bodového ohodnocení je nepřiměřeně vysoké. Proto přistoupil k odčinění, které spočívá především v částce 500 000 Kč podle § 2959 o. z. za úmrtí druha. Poté soud prvního stupně uvedl jádro odůvodnění, které není dobře srozumitelné: „Dále soud zohlednil vyplacené bolestné ve výši 549 880 Kč. Nad rámec takto vyplaceného bolestného byla přiznána náhrada další nemajetkové újmy související s navýšením bolestného ve fyzické oblasti, dále i se zohledněním oceněné psychické oblasti s navýšením na částku 1 500 000 Kč."

66. Z uvedeného je zřejmé, že soud směšuje pojmy bolestného a náhrady další nemajetkové újmy, které ve skutečnosti tvoří samostatné nároky, a hovoří souhrnně o částce ve výši 1 500 000 Kč. Na to reaguje dovolatel důvodnou námitkou, že náhradu další nemajetkové újmy ve výši 1 500 000 Kč považuje za nepřiměřeně vysokou. I v případě, že by byl podložený závěr soudu o stanovení výše dalšího, tzv. psychického bolestného ve výši 767 104 Kč a že by bylo možné vycházet z toho, že tuto částku pojal soud jako kompenzaci nároku na další bolestné, z odůvodnění rozsudku není zřejmé, proč stanovil náhradu za další nemajetkovou újmu právě ve výši 732 896 Kč (soud tuto částku nikde neuvedl, lze k ní však dospět výpočtem rozdílu, tj. 1 500 000 Kč – 767 104 Kč = 732 896 Kč). Soud ovšem vůbec nevyložil, co považuje za tuto tzv. další nemajetkovou újmu a proč ji vyčíslil právě v této výši. Podle názoru Nejvyššího soudu další nemajetková újma nastala z dosud zjištěných skutečností například tím, že se poškozená nemohla zúčastnit svatby své sestry v B., a zejména v důsledku toho, že po dobu, kdy byla poškozená v rehabilitačním sanatoriu, její děti trpěly jejich odloučením a začaly mít psychické problémy, i když na druhé straně bývalý manžel poškozené se o děti staral a jezdil s nimi i za poškozenou na návštěvy. Lze připustit, že další nemajetkovou újmu mohlo představovat i čekání na další operace, jejichž nutnost se teprve postupně objevovala. S ohledem na zmíněnou judikaturu by nicméně bylo patrně nutno náhradu další nemajetkové újmy ve výši 732 896 Kč považovat za nepřiměřeně vysokou. Nejvyšší soud se však k její výši nemůže závazně vyjádřit, neboť soudy se touto otázkou nezabývaly, a kromě toho bude tato výše navazovat na výši náhrady za bolestné, pro jehož určení zatím nejsou k dispozici dostatečné podklady.

67. Soud prvního stupně neuvedl konkrétně a ani odkazem na příslušné číslo listu spisu apod., z jakého důkazu vycházel při stanovení výše bolestného, pouze v této souvislosti zmínil bodové

ohodnocení provedené MUDr. L. S. (konkrétně hovoří v odůvodnění rozsudku o „výčtu“ nebo prostě jen o „bodovém ohodnocení MUDr. L. S.“). Lze se tak jen dohadovat, že měl na mysli fotokopii nedatované a neúplné lékařské zprávy MUDr. L. S. ve spisu. Tato zpráva praktické lékařky však nesplňuje formální ani obsahové náležitosti podkladu pro stanovení náhrady za bolest.

68. Především není jasné, jak tato lékařka dospěla právě k údaji o 2600 bodech, byť se toto číslo ve zprávě vyskytuje. Pokud jde o specificky psychické obtíže, posttraumatická stresová porucha se podle znaleckého posudku MUDr. S. D. ze dne 15. 10. 2018 u poškozené A. M. po zranění rozvinula, avšak znalkyně v době podání znaleckého posudku nebyla schopna určit, zda zdravotní stav poškozené je již stabilizovaný. Nebylo proto možné ani stanovení bodového ohodnocení bolesti (fyzické ani psychické) znalkyní. Tato znalkyně, jejíž znalecký posudek byl v hlavním líčení dne 15. 5. 2019 pouze čten podle § 211 odst. 5 tr. ř., aniž byl jakkoli doplněn, jej podala jako znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, ač je zapsána v seznamu znalců také pro odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví. Jinak ze spisu například vyplývá, že poškozená byla plačtivá, byly přítomny suicidální myšlenky, resp. dlouhodobě depresivní ladění. Samotné duševní útrapy poškozené tudíž nelze zpochybňovat.

69. Je zřejmé, že újmy na psychickém zdraví mohou v konkrétním případě vést jak k přiznání náhrady za bolest, tak za ztížení společenského uplatnění. Má-li odčinění nemajetkové újmy představovat kompenzaci za přivození posttraumatické stresové poruchy, ale i jiných duševních útrap, je rozhodnutí odvislé od toho, v jakém směru z dokazování vyplynulo naplnění podmínek vyžadovaných podle § 2958 o. z. a z hlediska kterého ze zde upravených nároků. Jestliže je zpracovaný znalecký posudek (pokud byl vůbec vypracován) soudem vyhodnocen jako nedostatečný pro vyslovení výroku zavazujícího obviněného k odčinění újmy vzniklé ublížením na zdraví a je-li zřejmé, že objasnění nezbytných otázek by si vyžádalo důkladnější dokazování, které by mohlo vést k neodůvodněnému prodloužení trestního řízení, pak je namístě postup podle § 229 odst. 1 tr. ř. Soud v takovém případě nemůže překlenout tento nedostatek dokazování tím, že stanoví náhradu s odkazem na zásadu slušnosti, aniž odůvodní, podle jakých kritérií či jakým postupem dospěl k výši této náhrady (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1017/2018, uveřejněné pod č. 15/2020 Sb. rozh. tr.).

70. Právě posudek znalce se specializací pro odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví bylo nutno v dané věci opatřit k posouzení bolestného. Naproti tomu nejsou – na rozdíl od posouzení bolesti – takový znalecký posudek ani odborné vyjádření nutné k posouzení existence a rozsahu další nemajetkové újmy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2635/2018). Vyžadování uvedeného znaleckého posudku není samoúčelné. Účelem posudku znalce, který disponuje příslušnou specializací, osvědčil k tomu potřebné znalosti a byl pro uvedený obor zapsán do seznamu znalců (což není případ praktické lékařky MUDr. L. S.), je vytvořit pro soud dostatečně podrobný, strukturovaný a pochopitelný skutkový podklad, obsahující příslušný odborný lékařský závěr (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017, publikované pod č. 39/2018 Sb. rozh. tr.). Praktická realizace zmíněné Metodiky, ohledně které jsou příslušní znalci školeni, vyžaduje dostatečně široké skutkové zjištění týkající se stavu pacienta doplněné o jeho odborné lékařské hodnocení tak, aby pro rozhodnutí soudu byl zajištěn dostatečně jasný podklad, umožňující dosáhnout přiměřených proporcí mezi jednotlivými typy újem při současném zachování prostoru pro zohlednění individuálních okolností na straně poškozeného. Požadavek na opatření takového znaleckého posudku (nebo alespoň – v případech méně složitých, než je tento – odborného vyjádření) vyplývá i např. z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1791/2016, nebo z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sp. zn. 6 Tdo 1309/2019. Při odčinění újmy je třeba ovšem rozhodovat nikoli pouze na základě určitých tabulkově předvídaných bodových počtů, nýbrž vycházet z výsledků provedeného dokazování a s náležitým zřetelem k okolnostem konkrétní věci, jak ostatně i tvůrci Metodiky (viz její bod IV.) předpokládali (viz nález Ústavního soudu ze dne

2. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3122/15).

71. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o náhradě nemajetkové újmy poškozené A. M., nemohl obstát (s výjimkou přiznání náhrady za usmrcení osoby blízké podle § 2959 o. z.). Popsané vady, tj. nejasnost a neodůvodněnost rozhodnutí ve zmíněné části a jeho důkazní nepodloženost, aproboval napadeným usnesením odvolací soud, který k tomu uvedl, že se zcela shoduje s odůvodněním napadeného rozsudku, a pouze obecně shrnul závažné (a nepochybné) následky nastalé u poškozené A. M.

72. V zájmu úplnosti lze dodat, že závěry rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3940/2016, a ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1965/2016, na které poukazovala poškozená ve svém návrhu učiněném v adhezním řízení, nejsou použitelné na zde posuzovaný případ. První z nich se týká poškození zdraví při operaci ruky, kde Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu s tím, že zvýšení bolestného na osminásobek, konkrétně na částku 426 240 Kč, je nepřiměřeně vysoké, přičemž věc byla tehdy posuzována podle dřívějších právních předpisů. Druhý případ se týkal ztížení společenského uplatnění (zvýšeného na dvojnásobek podle dřívější právní úpravy), navíc způsobeného úmyslným trestným činem.

73. Soudy prvního a druhého stupně se dále nezabývaly otázkou, zda poškozená A. M. vůbec řádně uplatnila v trestním řízení nárok na náhradu další nemajetkové újmy podle § 2958 o. z. Soud prvního stupně vycházel z návrhu poškozené založeného ve spise. Z tohoto návrhu učiněného podle § 43 odst. 3 tr. ř. by mělo být zřejmé, zda uplatňuje nároky na odčinění vytrpěné bolesti, další nemajetkové újmy nebo ztížení společenského uplatnění. Výslovně je zde uvedeno, že poškozená neuplatňuje náhradu za ztížení společenského uplatnění. Uplatněn však není ani nárok na další nemajetkovou újmu, neboť poškozená výslovně požadovala pouze nárok na bolestné, a to „bolestné fyzické“ ve výši 549 880 Kč (odpovídající 1724 bodům) a „bolestné psychické“ ve výši 767 104 Kč (odpovídající 2600 bodům určeným praktickou lékařkou MUDr. L. S.), a to navýšené mimořádnými okolnostmi na čtyřnásobek bolestného podle bodového ohodnocení, tj. celkem požadovala částku ve výši 5 267 936 Kč, resp. z této částky dosud nevyplacenou výši 4 718 056 Kč (po odečtení již vyplaceného bolestného v částce 549 880 Kč). Tento návrh ze dne 10. 5. 2019 nebyl v průběhu dalšího řízení nijak dále modifikován (viz také protokol o hlavním líčení).

74. Soud prvního stupně tak nedostál své povinnosti ujasnit si uplatňované nároky. Soud musí již na počátku hlavního líčení v rámci postupu podle § 206 odst. 2 tr. ř. vyřešit otázku, jaký nárok poškozený uplatňuje. To má zásadní význam pro následné rozhodování o něm. V případě nejasností by měl po poškozeném požadovat, aby alespoň obsahově (pokud již přímo neodkáže na příslušné ustanovení občanského zákoníku) vymezil, jakou kompenzaci požaduje po obviněném. Podmínkou toho, aby soud rozhodl o připuštění poškozeného s jeho nárokem k trestnímu řízení, resp. aby rozhodl o řádně uplatněném nároku, není to, aby poškozený konkrétně uvedl, podle jakých ustanovení příslušného předpisu mu má být nárok přiznán. Dostačující je, aby z jeho podání bylo zřejmé, vůči komu nárok uplatňuje, co požaduje (např. v jaké výši žádá náhradu škody, nemajetkové újmy apod.) a z jakého důvodu, tj. o co svůj nárok opírá (stručné skutkové vylíčení objasňující důvodnost uplatňovaného nároku). Na soudu poté je, aby vyhodnotil, jaký nárok poškozený uplatnil. Soud není vázán případně vadnou právní kvalifikací nároku poškozeným a taková nepřesnost nebrání tomu, aby nárok, jehož hmotně právní opodstatnění spočívá v jiném ustanovení, byl poškozenému přiznán, je-li důvodný a prokázaný (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2019, sp. zn. 6 Tdo 1309/2019).

75. Současně ovšem nelze přehlédnout, že ustanovení § 2958 o. z. zakládá tři relativně samostatné nároky, a i když vycházejí z téže škodné události, je nutné je přesně vyčíslit a každý nárok podložit konkrétními skutečnostmi. V tomto směru je třeba na návrh v adhezním řízení klást obdobné nároky jako na občanskoprávní žalobu. Touto otázkou se zabýval Nejvyšší soud i v usnesení ze dne 30. 5.

2019, sp. zn. 25 Cdo 2596/2018, kde uvedl, že na žalobce nelze klást přehnané požadavky ohledně podrobnosti a odborné kvality vymezení důvodů odpovědnosti žalovaného. Protože je však soud při rozhodování o uvedených nárocích vázán žalobním návrhem, který nesmí překročit, je na žalobci, aby v návrhu na zahájení řízení vedle konkrétních skutečností rovněž uvedl, v jaké výši požaduje jednotlivé nároky. Výše uplatňovaného nároku musí být stanovena alespoň minimální částkou (tedy nestačí například pouze uvést, že poškozený požaduje náhradu újmy ve výši, jaká bude zjištěna v průběhu řízení před soudem). Zde Nejvyšší soud poukázal i na příslušnou trestněprávní judikaturu. Vždy musí žalobce (zde poškozený) v žalobě (zde v návrhu) uvést alespoň minimální výši částky, které se domáhá pro každý jednotlivý nárok. Stanovit výši nároku, o kterém se řízení vede, přísluší pouze žalobci, protože vymezit předmět sporu náleží jen účastníkům řízení (jak v civilním sporném řízení, tak v řízení adhezním). Soud nemůže v občanskoprávním ani v trestním řízení sám určit, jaká část z celkově žalované (uplatňované) částky připadá na každý z nároků. Pokud poškozený ve svém návrhu dostatečně nespecifikoval jednotlivé nároky, a to konkrétně jejich výši, trpí jeho podání vadou spočívající v neurčitosti a o těchto nárocích nemůže být rozhodnuto (resp. v občanskoprávním řízení je namístě zamítnout žalobu).

76. Jestliže v posuzovaném případě poškozená A. M. požadovala pouze bolestné, i když konkrétními skutečnostmi odůvodňovala jeho navýšení na čtyřnásobek, měl si soud prvního stupně nejpozději na počátku hlavního líčení ujasnit, zda poškozená neuplatňuje také nárok na náhradu další nemajetkové újmy, čemuž by ovšem muselo odpovídat konkrétní a jednoznačné vylíčení újmy, kterou poškozená požaduje nahradit a kterou nelze zahrnout pod bolestné v širším smyslu. To se v daném případě nestalo.

IV.
Závěrečné shrnutí

77. Ze shora uvedeného vyplývá, že z rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy poškozené A. M. obstojí pouze přiznání nároku na náhradu za duševní útrapy způsobené usmrcením osoby blízké (druha M. K.) ve výši 500 000 Kč. Ve zbývající části je ohledně této poškozené dovolání obviněného důvodné pro nesprávné hmotně právní posouzení nároku.

78. Nejvyšší soud tedy shledal dovolání obviněného částečně důvodným. Vadným je však pouze oddělitelný výrok o náhradě nemajetkové újmy poškozené A. M. Proto Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil pouze tento výrok (a s ním spjatý výrok o odkázání téže poškozené se zbytkem nároku na občanskoprávní řízení) a zrušil také další rozhodnutí obsahově na něj navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

79. Nejvyšší soud zároveň zjistil, že jsou splněny zákonné podmínky pro postup podle § 265m odst. 1 tr. ř., tj. aby po zrušení uvedeného výroku rozhodl sám rozsudkem ve věci, ovšem pouze zčásti. V řízení před soudy prvního a druhého stupně byla věc z hlediska nároku poškozené A. M. na náhradu za usmrcení osoby blízké objasněna v rozsahu dostačujícím k tomu, aby Nejvyšší soud rozhodl o tomto samostatném nároku ve shodě s rozhodnutími soudů prvního a druhého stupně (tím spíše, že proti důvodnosti tohoto nároku nebylo námitek co do jeho základu ani výše).

80. Na druhé straně nemohlo být ze shora uvedených důvodů v této fázi řízení rozhodnuto o zbývajících dvou nárocích podle § 2958 o. z. Nejvyšší soud přitom ani v nejmenším nezpochybňuje značnou závažnost a neodčinitelnost následku, který dovolatel způsobil svým trestným jednáním poškozené A. M. V judikatuře již bylo konstatováno, že v případech, jakým je tento, nelze oběti dostatečně kompenzovat utrpěnou újmu žádnou finanční částkou. Trestní soud v adhezním řízení však ani za této situace nemůže rezignovat na zákonný a důkazní podklad a náležité odůvodnění výroku o náhradě nemajetkové újmy.

81. Nejvyšší soud proto rozhodl podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. o částečném zrušení napadeného usnesení Krajského soudu v Brně, a to v části, v níž bylo zamítnuto odvolání obviněného proti výrokům o povinnosti k náhradě nemajetkové újmy poškozené A. M. a o odkázání této poškozené se zbytkem nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, a v těchto výrocích zrušil také rozsudek Okresního soudu ve Znojmě. Všechny ostatní výroky zůstaly nedotčeny. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. Nejvyšší soud zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené výroky, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. nově rozhodl tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. je obviněný A. P. povinen zaplatit poškozené A. M. jako náhradu nemajetkové újmy za usmrcení osoby blízké částku ve výši 500 000 Kč.

82. Se zbytkem uplatněných nároků musela být poškozená A. M. podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Vrácení věci soudu prvního nebo druhého stupně jen k opětovnému projednání zbývajících nároků jmenované poškozené na náhradu nemajetkové újmy (tj. na náhradu vytrpěné bolesti a na náhradu za tzv. další nemajetkovou újmu) nepřicházelo v úvahu, neboť takový postup není možný s ohledem na nutnost analogického užití ustanovení § 265m odst. 2 tr. ř. s přiměřeným použitím § 265 tr. ř.

83. Zbývá dodat, že v soudní praxi byla řešena otázka, zda pravomocným rozhodnutím soudu v adhezním řízení, jímž byla v určité výši přiznána náhrada nemajetkové újmy, nevzniká překážka věci pravomocně rozhodnuté pro občanskoprávní nebo jiné příslušné řízení, kde by se poškozený domáhal přiznání zbytku jím uplatněného nároku. To se jevilo sporné zejména za situace, jestliže nelze výši nemajetkové újmy nějak předběžně kvantifikovat a určení výše její náhrady plně záleží na úvaze soudu (včetně případného použití moderace či quasimoderace). V takových situacích by se mohlo zdát, že v dalším řízení už není o čem rozhodovat, jestliže soud v adhezním řízení s přihlédnutím ke všem kritériím rozhodl právě o takové výši náhrady nemajetkové újmy, která plně vyvažuje tuto újmu. V judikatuře však převážil názor, že ani za uvedené situace rozhodnutím o přiznání jen části uplatňovaného nároku nevzniká překážka věci pravomocně rozhodnuté (podrobněji viz usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 2043/16, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1901/2018, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 11 Tdo 654/2019).

84. Tím spíše to platí v nyní posuzované trestní věci poškozené A. M., v níž – byť soud prvního stupně souhrnně a netransparentně rozhodl o různých nárocích – Nejvyšší soud rozhodl o přiznání pouze jednoho z uplatňovaných nároků a o odkázání poškozené se zbytkem jí uplatňovaných nároků na občanskoprávní řízení. Toto rozhodnutí netvoří překážku věci pravomocně rozsouzené (res iudicata). Nic tedy nebrání uplatnění zbývajících nároků v občanskoprávním řízení. Nic však také nebrání tomu, aby v rozsahu splnění hmotně právních podmínek a v souladu s příslušnou judikaturou byly přiměřené částky na kompenzaci uvedených nároků poškozené A. M. vyplaceny i bez dalšího soudního řízení.

---

1 Podle přílohy č. 1 k vyhlášce č. 505/2020 Sb. jde o odvětví „Hodnocení míry bolesti a funkčních schopností při újmách na zdraví“.